

วรรณคดีศึกษากับอุดมศึกษา*

เจตนา นาควิธระ
คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทความเรื่องนี้ มุ่งที่จะวิเคราะห์สถานะของวรรณคดีศึกษาในกรอบของ
อุดมศึกษา อันที่จริงหัวข้อที่นำมาพิจารณาในที่นี้จัดได้ว่าเป็นประเด็นปัญหาที่สมควร
จะได้รับการวินิจฉัยให้ต้องแท็กกันอีกสักครั้งหนึ่ง เพราะในระยะหลังนี้ ทั้งนักวิชาการ
และนักวางแผนก็ได้แสดงความปรวิติทให้เป็นที่ประจักษ์อยู่เนือง ๆ ว่า วรรณคดีศึกษา
จะมีบทบาทต่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมได้หรือไม่ อาจจะเป็นไปได้ว่าในบาง
ประเทศในระยะเวลาอีกไม่ช้าไม่นาน วรรณคดีศึกษาอาจจะต้องพิสูจน์ตัวเองว่ายังเป็น
วิชาที่สมควรจะเรียนจะสอนกันในมหาวิทยาลัยอีกต่อไป และก็อาจจะเป็นไปได้อีกเช่น
กันว่าอาจารย์ทางด้านวรรณคดีอาจจะต้องเข้ารับการฝึกอบรมเพื่อที่จะปรับตัวให้ทำหน้าที่
ที่ผู้สอนวิชาซึ่งเป็นที่ยอมรับกันมาก เช่น ภาษาอังกฤษการท่องเทียวหรือ ภาษานู๋ปุ่น
สำหรับบุคคลทั่วไป จุดจบแบบที่ว่ามานี้ คงจะมีใช้สิ่งที่เราจะมองว่าเป็นของขบขัน
เพราะอันที่จริงแล้ว เรากำลังจะต้องเผชิญกับปัญหาที่หนักหน่วง ซึ่งจัดได้ว่าเป็นส่วน
หนึ่งของปัญหาทั่วไปของอุดมศึกษาในยุคปัจจุบัน การที่ความคิดเรื่อง "หอคอยงาช้าง"
ต้องมีอันสูญสลายไป ก็เป็นเครื่องกระตุ้นให้ภาพของมหาวิทยาลัยในฐานะของอาศรม
ทางความคิดที่ตัดขาดจากโลกภายนอกถดถอยไปด้วย ถ้าจะกล่าวกันอย่างตรงไปเป็น
ตรงมา เราก็เห็นจะต้องยอมรับว่า การมองภาพมหาวิทยาลัยว่าเป็นหอคอยงาช้าง
สิ่งที่ล้าสมัยเสียแล้ว นักวิชาการส่วนใหญ่ในยุคปัจจุบัน (ซึ่งก็รวมถึงนักวิชาการ

* แปลจากต้นฉบับบทความภาษาอังกฤษของผู้เขียนเองชื่อ "Literary Study and Higher Education"
ซึ่งเป็นปาฐกถาประจำปีของสมาคมสถาบันอุดมศึกษาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASAHL) ผู้เขียนได้
ปาฐกถาดังกล่าวที่มหาวิทยาลัยฮ่องกงในการประชุมใหญ่ของสมาคม เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2525

ด้านวรรณคดีด้วย) ตระหนักว่า มหาวิทยาลัยจะต้องรับภาระหน้าที่ในด้านที่จะเป็นพลังทางสังคมที่จะช่วยกำหนดแนวทางชีวิตของประชาชาติ และในระยะหลังนี้ จะต้องพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการสร้างความก้าวหน้าทางปัญญาและทางวิชาการในระดับของประชาคมนานาชาติด้วย ถ้าเราสามารถที่จะกล่าวถึง “วรรณคดีแห่งการผูกมัด” (littérature engagée) ได้อย่างเต็มภาคภูมิ ก็เหตุใดเล่าเราจึงจะไม่ยอมรับมันในทัศนเรื่อง “อุดมศึกษาแห่งการผูกมัด” (université engagée) แม้ว่าลักษณะแห่งการผูกมัดที่มานี้จะไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องของการเมืองโดยตรง ไม่เป็นการเกินความจริงที่จะกล่าวว่า นักวิชาการด้านวรรณคดีในยุคของเราเป็นจำนวนมากพร้อมที่จะต่อต้านแนวความคิดที่ว่า วรรณคดีศึกษาเป็นวิทยาการที่มุ่งแต่จะปิดประตูเผ่ามองตนเอง ในทางตรงกันข้าม เขากลับพร้อมที่จะถือว่าวรรณคดีศึกษาเป็นระบบแห่งความสัมพันธ์ที่เอื้อต่อความต้องการและความปรารถนาของมนุษย์ยุคใหม่

เราคงจะต้องพิจารณาปัญหาในรูปของ

วงจร ในแง่หนึ่ง วรรณคดีศึกษาก็จำเป็นต้องรับอิทธิพลของสภาพแวดล้อมทางปัญญาอันเป็นลักษณะเฉพาะของอุดมศึกษา ณ จุดใดจุดหนึ่งในกระแสธารแห่งประวัติศาสตร์ วรรณคดีศึกษาจะตีหรือเสกขึ้นอยู่กับตัว “ระบบ” นั่นก็คือวรรณคดีศึกษาเป็นผลผลิตของอุดมศึกษา ในอีกแง่หนึ่ง วรรณคดีศึกษาก็อาจจะมีบทบาทที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าวิทยาการแขนงอื่น ๆ ในอันที่จะเป็นตัวสร้างสภาพแวดล้อม ที่จะกระตุ้นให้อุดมศึกษารุดหน้าไปได้อย่างเต็มที่ นั่นก็คือการทำให้เกิดความใฝ่รู้ในทางวิชาการ และ “การแสวงหาร่วมกันซึ่งข้อวินิจฉัยที่แท้จริง” ดังที่ทวิและนักวิจารณ์ T.S. Eliot ได้เคยกล่าวไว้¹ ในลักษณะที่กล่าวมานี้ นักวรรณคดีตะวันตกบางคน เช่น F.R. Leavis ถึงกับกล่าวอ้างว่า วรรณคดีศึกษาเป็นจุดศูนย์กลางของอุดมศึกษา และนักวิชาการที่สนใจจะวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีศึกษากับอุดมศึกษาก็คงจะยอมรับความสำคัญของงานบุกเบิกของนักวรรณคดีชาวอังกฤษผู้นี้ แม้ว่าเราจะไม่เห็นด้วยกับเขาก็ตาม² ผู้เขียนใคร่ขอกล่าวถึงงานบุกเบิกของ

1 T.S. Eliot, “The Function of Criticism,” *Selected Prose*, edited by John Hayward (Penguin Books, 1933), p. 18.

2 F.R. Leavis, *Education and the University* (Cambridge University Press, 1979 ; First Edition : 1943).

นักวิชาการจากประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไว้ ณ ที่นี้ด้วย สมาคม ASAIHL ได้ดำเนินกิจการอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการที่สนับสนุนให้นักวิชาการเหล่านี้ได้ร่วมกันสร้างฐานอันมั่นคงไว้ให้แก่นักวิชาการรุ่นหลัง ในส่วนที่เกี่ยวกับหัวข้อของบทความนี้ ผู้เขียนไม่จำเป็นที่จะต้องเริ่มงานจากจุดศูนย์อาศาศในทางวิชาการ เพราะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายของสถาบันอุดมศึกษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ดี ที่เกี่ยวกับสถานะของมนุษยศาสตร์ในระบบอุดมศึกษาก็มีอยู่พร้อมสรรพแล้ว แต่ทั้งนี้ก็ได้หมายความว่าเรามีคำตอบที่ใช้ได้ตลอดไป ถ้าจะพิจารณากันในลักษณะทั่วไป ความสำเร็จของ ASAIHL เป็นไปในแง่ของการปลูกความสำนึก ซึ่งเป็นการสำนึกในศักยภาพและในข้อจำกัดของเราเอง สำนึกในมรดกอันมหาศาลในทางวัฒนธรรมของเรา สำนึกถึงความจำเป็นที่จะต้องแสวงหาพลังทางความคิดจากแหล่งทั้งหลายทั้งปวง โดยที่ไม่เอาตัวเราเข้าไปผูกอยู่กับอุดมการณ์ หรือระบบความเชื่อใดโดยเฉพาะ สำนึกในปัญหาและความพยายามที่จะแก้ปัญหาาร่วมกัน เพื่อให้เกิดความกระจ่างในส่วนที่เกี่ยวกับลักษณะต่าง ๆ ของ “ความสำนึก” ที่กล่าวมาข้างต้น จะขอยกตัวอย่างแนวความคิดของนัก

นักวิชาการและนักการศึกษาชาวอินโดนีเซียผู้หนึ่งในประเด็น “ความคิดตะวันตกกับอุดมศึกษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” มาพิจารณาดังนี้

“เราจำต้องยอมรับว่าการศึกษายุคใหม่ในระดับมหาวิทยาลัยเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในโลกตะวันตก แต่ในเมื่อเราได้รู้แล้วว่าระบบการศึกษาดังกล่าวมีข้อบกพร่องอย่างไร ทั้งในแง่ของผลผลิตที่เป็นรูปแบบอันตายตัว ทั้งในแง่ของบทบาทหน้าที่ และในแง่ของวิชาความรู้ที่ได้พัฒนาขึ้นมา เราก็ควรจะต้องรับการทำลายว่าเราจะทำให้ได้ดีกว่านั้น... แม้ว่าวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะเป็นเครื่องมืออันทรงพลังที่สุดในการที่จะแสวงหาความรู้ที่ลึกซึ้ง และในการแก้ปัญหา อุดมศึกษาก็ไม่ควรที่จะละเลยหนทางอื่นอันจะนำไปสู่ความจริงได้เช่นกัน คุณค่าอันแท้จริงของวิทยาศาสตร์จะได้รับแรงเสริมถ้าทั้งอาจารย์และนักศึกษาจะได้สำนึกให้มากกว่านี้ถึงแนวทางอื่น ๆ ในการศึกษาประสบการณ์มนุษย์ เช่นในรูปของศิลปะ วรรณคดี และการแสดงออกในด้านอื่น ๆ ... ใครก็ตามที่เดินตามเส้นทางของวิทยาศาสตร์อย่างงมงาย เดินตามเส้นทางนี้เท่านั้น เขาผู้นั้น

จะมาถึงสิ่งกีดขวางซึ่งเขามองข้ามไปไม่ได้ เขาคงจะตามวิทยาศาสตร์ไปแต่เฉพาะในสิ่งที่วิทยาศาสตร์จะนำไปได้ และไม่ควรจะพยายามเดินตามวิทยาศาสตร์ไปในทางที่ตัน”³

ข้อความที่อ้างมาข้างต้นนี้ ถัดมาจากปาฐกถาของ Daoed Joesoef ในการสัมมนาของสมาคม ASAIHL เรื่อง “ความคิดตะวันตกกับอุดมศึกษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ซึ่งมีขึ้นที่จาการ์ตาเมื่อเดือนมิถุนายน 2523 ซึ่งให้เห็นถึงแนวทางสายกลางที่อาจจะนำเราให้ผ่านพ้นข้อขัดแย้งระหว่าง “วัฒนธรรมสองแบบ”⁴ ไปได้ ในระบบของการประสานสัมพันธ์ทางความคิดที่กล่าวมานี้ วิทยาการบางสาขา เช่น วรรณคดีศึกษา ก็จัดได้ว่ามีที่อยู่ของมันเอง แม้ว่าจะมีใช้ที่อยู่ตรงจุดศูนย์กลาง ทั้งนี้เพราะความคิดที่ว่าวิทยาการใดจะอยู่ ณ จุดศูนย์กลางหรือไม่ ได้ถูกยกเลิกไปเสียแล้ว และความ

คิดในเรื่องของการเสริมพลังซึ่งกันและกันได้เข้ามาแทนที่ สิ่งที่ทำให้เกิดความอ่อนใจอีกสถานหนึ่งก็คือการสำรวจตนเองและการวิจารณ์ตนเองได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของระบบความคิดอุดมศึกษาของเรา และก็โดยที่มหาวิทยาลัยเป็นปรากฏการณ์ที่เพิ่งจะเกิดขึ้นมาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เมื่อไม่นานมานี้เอง เราจึงไม่มีเทพปกรณัมในเรื่องของ “ยุคทอง” ในอดีตที่จะย้อนกลับไปมอง และแม้ว่าเราจะต้องมองย้อนหลังบ้างเป็นครั้งคราว แต่เราก็มีอิสระเต็มที่ที่จะมองไปข้างหน้า หรือมองไปรอบตัวเรา

เราคงจะต้องเริ่มต้นด้วยการมองไปรอบๆ เราจะกล่าวได้อย่างมั่นใจเพียงใดหรือไม่ว่า ในระดับสากล วรรณคดียังคงสถานะอันสูงส่งอยู่ในปัจจุบันดังเช่นในร้อยปีที่ผ่านมา ในบทความนำซึ่งตีพิมพ์ไว้ในหนังสือรวมบทความชื่อ “เมื่อวรรณคดีถูกโจมตี” (The Attack on Literature)

³ *Western Ideas and Higher Education in Southeast Asia*, Proceedings of a Seminar held by ASAIHL, Jakarta, June 26–28, 1980 (University of Indonesia Press, 1980), pp. 20, 22, 23.

⁴ Chetana Nagavajara, “Education without the Concept of Two Cultures,” *Cultural Heritage versus Technological Development : Challenges to Education* (Singapore : RIHED, 1981), pp. 39–46. คำว่า “วัฒนธรรมสองแบบ” เป็นชื่อของปาฐกถาของนักเขียนชาวอังกฤษ C.P. Snow ซึ่งก่อให้เกิดการโต้แย้งกันอย่างรุนแรงในประเทศอังกฤษในทศวรรษ 1960 โดยที่นักวิจารณ์ F.R. Leavis กล่าวว่า Snow ยกวัฒนธรรมทางวิทยาศาสตร์ไว้สูงและเหยียดย่ำวัฒนธรรมทางวรรณศิลป์ ดู เจตนา นาควัชระ, “วรรณคดีวิจารณ์และวรรณคดีศึกษา,” ใน *วรรณไวทยาการ* สาขา วรรณคดี, หน้า 16.

ของนักวรรณคดีชาวอเมริกัน René Wellek ผู้แต่งได้นำทฤษฎีการวิจารณ์หลายทฤษฎีมาวิเคราะห์ ซึ่งเป็นทั้งทฤษฎีเชิงการเมือง ภาษาศาสตร์ เชิงต่อต้านสุนทรียศาสตร์ และทฤษฎีสื่อมวลชน ทฤษฎีที่ว่านั้นมักจะพยายามที่จะลดบทบาทของวรรณคดีที่มีต่อชีวิตในสังคมร่วมสมัย หรือในรูปแบบที่รุนแรงกว่านั้น ก็มักจะพยากรณ์ว่าวรรณคดีจะสูญสลายไปจากโลกเสียด้วยซ้ำ สำหรับ Wellek เองนั้น เขามีได้ให้ความเชื่อถือ หรือ หวั่นไหวแต่ประการใดต่อ “การโจมตี” ที่ว่ามานี้ แต่การที่นักวรรณคดีชั้นนำเช่น Wellek กระโดดออกมารับคำท้า และพยายามที่จะตอบโต้หักล้างทฤษฎีเหล่านั้น ก็เป็นเครื่องพิสูจน์ให้เห็นว่ากลุ่ม “นอกศาสนา” ยุคใหม่ก็คงจะสามารถจับไปทีจุดอ่อนบางประการ ซึ่งทำให้เราต้องกลับมาสำรวจทั้ง ธรรมชาติ และทั้งสถานะของวรรณคดีกันใหม่อีก การที่ว่ากลุ่ม “นอกศาสนา” นี้จะอยู่ยงคงกระพันไปได้สักเพียงใดหรือไม่ ยังเป็นเรื่องที่ต้องถกเถียงกันอยู่ แต่อย่างน้อย เราก็คงจะต้องยอมรับว่านักคิดนอกคอกเหล่านี้มีตัวตนเป็นกลุ่มเป็นก้อน ในการประชุม

ใหญ่ครั้งที่ 10 ของสมาคมวรรณคดีเปรียบเทียบ นานาชาติที่เมืองนิวยอร์กเมื่อเดือนสิงหาคม 2525 Thomas M. Greene ซึ่งรับหน้าที่เป็นผู้สรุปผลการประชุม ในกลุ่ม “การเลือกสรรวรรณกรรม : วิธีการเชิงพรรณนา และวิธีการเชิงประเมินคุณค่า” ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ผู้บรรยายส่วนใหญ่มีความรู้สึกวาทฤษฎีใหม่เหล่านั้นเป็นสิ่งที่กระเด็นไป ในทางบ่อนทำลายความมั่นคงของประชาคมวรรณคดี⁵ แน่นนอนที่สุดที่ประชาคมมหาวิทยาลัยจะนิ่งเฉยต่อขบวนการบ่อนทำลายเหล่านั้นไม่ได้ (ถ้ามันเป็นการบ่อนทำลายจริงๆ) ถึงแม้แต่ Wellek เองก็พร้อมที่จะยอมรับว่า “รูปแบบของวรรณคดีจะเปลี่ยนไปมากอย่างไม่ต้องสงสัย⁶ ผลกระทบต่อวรรณคดีศึกษาอาจจะเป็นไปได้หลายทาง นักวิชาการชาวอังกฤษ Graham Hough ได้พรรณนาลักษณะ และขอบเขตของการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นไว้ว่า

“การขยายตัวของงานเขียนในแนวทางอันหลากหลายซึ่งไม่เป็นที่รู้จักมาก่อนในยุคโบราณ ที่มีรูปแบบเป็นวรรณศิลป์ แต่มีเนื้อหาเป็นเรื่องของข้อเท็จจริง ไม่

⁵ รายงานสรุปที่กล่าวถึงนี้จะได้รับการตีพิมพ์ในรายงานการประชุมใหญ่ครั้งที่ 10 ของสมาคมวรรณคดีเปรียบเทียบนานาชาติ ผู้เขียนได้รับต้นร่างมาจาก ศาสตราจารย์ Greene เอง จึงใคร่ขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย

⁶ René Wellek, *The Attack on Literature and Other Essays* (The University of North Carolina Press, 1982), p. 17.

ว่าจะเป็นเรื่องของศาสตร์ทางกายภาพ ทางเทคนิค หรือประวัติศาสตร์ มนุษยวิทยา หรือวิทยาการด้านอื่น ๆ ก็หมายความว่าวรรณคดี หรือที่เราชอบเรียกกันว่าวรรณคดีที่สร้างด้วยจินตนาการ ในขณะนั้น มีสถานะที่ถดถอยไป คือเป็นกิจกรรมทางปัญญาแขนงหนึ่ง ซึ่งแตกต่างไปจากกิจกรรมทางปัญญาอื่นๆ แต่ก็ยังเป็นแค่เพียงแขนงหนึ่งในหลาย ๆ แขนง คำถามที่ว่าสัจจะใดมีอยู่ในวรรณคดี และสัจจะนั้นสัมพันธ์กับสัจจะอื่น ๆ อย่างไร ยังเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อเราไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าความสำคัญที่เคยมีต่อปราชญ์เยียงเพลโต แต่คนยุคเราจะหาคำตอบได้ยากกว่า เราอาจจำเป็นต้องมองการสร้างทฤษฎีแบบออกนอกศูนย์กลางของยุคใหม่ ว่าเป็นความพยายามที่จะหาคำตอบให้กับคำถามที่หนักหน่วง และเป็นความพยายามที่จะหาที่ลงให้กับวรรณคดี ในโลกที่วรรณคดีกำลังจะถูกเบียดตกเวทีอยู่แล้ว⁷

เรื่องของการบ่อนทำลายที่ T.M. Greene อ้างถึงก็ได้รับการยืนยันแล้วจาก Graham Hough แต่ Hough ก็เชื่อว่า จะแสดงความสิ้น

หวัง หรือแสดงความไม่รับผิดชอบออกมา ก็หาไม่ ในทางตรงกันข้าม เขากำลังแสดงทัศนะแบบเท่าเทียมกัน เช่นเดียวกับที่ Daoed Joesoef ได้กระทำมาแล้ว ด้วยการประกาศแนวทางสายกลางในส่วนที่เกี่ยวกับประเด็นที่ว่า วรรณคดีควรจะอยู่หัวแถว หรือปลายแถวในกิจกรรมทางปัญญาของโลกปัจจุบัน แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่า Hough มิได้หันเหไปจากความผูกพันที่มีกับลายลักษณ์หรือหนังสือในฐานะที่เป็นตัวสื่อ เขาเพียงแต่แจกแจงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างตัวบทประเภทต่าง ๆ โดยที่มีได้ยกวรรณคดีขึ้นไว้ในฐานะพิเศษ ในแง่นี้ เขาอาจจะได้แรงบันดาลใจจากเพื่อนร่วมงานของเขาเอง คือ Raymond Williams ผู้ซึ่งได้แสดงการ "ต่อต้านวรรณคดี" มาแล้วด้วยการท้าทายแนวความคิดของเพื่อนร่วมงานอีกคนหนึ่ง ในสถาบันเดียวกัน คือ F.R. Leavis แนวทางของ Williams เองนั้นมีลักษณะที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการศึกษาอย่างเห็นได้ชัด เขากล่าวไว้ในหนังสือมาร์กซิสม์กับวรรณคดี (1977) ว่า

"เรามากจะพบกับการนิยามวรรณคดีว่าเป็นประสบการณ์มนุษย์ที่เปี่ยมล้นและ

⁷ Graham Hough, "The Purposes of Persuasion," (Review of John Reichert's book "Making Sense of Literature") *Times Literary Supplement* (September 22, 1978).

อยู่ตรงกลางของประสบการณ์ทั้งหลาย
ทั้งปวง...ระบบความคิดอื่นๆ เช่น การ
เมือง หรือสังคมวิทยา หรือคตินิยม
มักจะถูกตีค่าไว้ต่ำ โดยถือว่าเป็นแค่
เพียงเปลือกนอก ไม่อาจจะเปรียบได้
กับประสบการณ์อันเปี่ยมด้วยชีวิตของ
วรรณคดี...ในบางกรณี ประสบการณ์
จากชีวิตจริงในกรอบของสังคมและประ-
วัติศาสตร์ กลับถูกมองว่ามีความเป็น
ตัวของตัวและมีชีวิตชีวาน้อยกว่าวรรณ-
คดีเสียด้วยซ้ำไป...⁸

ไม่ว่าข้อโต้แย้งระหว่งนักวิชาการเหล่านี้
จะเป็นไปในทำนองใดก็ยังไม่มียุติข้อ
สงสัยในเรื่องของคุณค่าของวรรณคดี การ
โต้แย้งเป็นไปในประเด็นที่เกี่ยวกับการแสดง
บทบาทผู้นำมากกว่า โดยที่ฝ่ายหนึ่งไม่คิด
ว่าเป็นการสมควรที่จะมอบบทบาทผู้นำให้แก่
วรรณคดี ๕๕ ๕๕ ๕๕ เพื่อที่จะหาทาง
ออกในรูปของการอยู่ร่วมกันโดยสันติ และ
การสร้างความสัมพันธ์ที่เกื้อหนุนต่อกัน การ
ยอมรับประสบการณ์ในหลายรูปแบบ ซึ่งใน

ทางการศึกษามักจะถือว่าเป็น "พหุวิทยาการ"
หรือ "สหวิทยาการ" (และซึ่งก็เป็นหัวข้อ
ที่ ASAIHL ได้หยิบยกขึ้นมาพิจารณาแล้ว)⁹
มิใช่เป็นการยอมลดระดับหรือลดคุณภาพ
เราจะต้องไม่ลืมว่า Graham Hough ยัง
พร้อมที่จะกล่าวถึงคุณค่าอันเป็นสัจจะที่เรา
จะได้รับ จากกิจกรรมทางปัญหาทั้งหลาย
และ Raymond Williams ก็ได้กล่าวไว้
ในหนังสือรวมบทสัมภาษณ์ของเขาที่ชื่อว่า
"การเมืองและโลกของหนังสือ" (1979)
อย่างชัดเจนว่าเขา "ไม่ยอมอ่อนข้อให้กับ
แนวโน้มของสัญวิทยาที่มักเหมาเอาว่า ในเมื่อ
ทุกสิ่งทุกอย่างมีลักษณะเป็นงานเขียน เราก็
คงจะวิจารณ์อะไรไม่ได้เกินไปกว่าที่จะกล่าว
ว่ามันเป็นงานเขียน"¹⁰ ถ้าเราต้องการจะตอบ
สนองความต้องการ และความคาดหวังของ
สังคมปัจจุบัน ระบบใดที่มีลักษณะเป็นเอก
นิยมก็คงจะไปไม่รอด มโนทัศน์เรื่องวรรณ
คดีก็จำเป็นจะต้องได้รับการขยายความออก
ไปให้สามารถครอบคลุมประสบการณ์มนุษย์
ในรูปแบบต่างๆ ที่ใช้ภาษาเป็นสื่ออย่างมี

⁸ Raymond Williams, *Marxism and Literature* (Oxford University Press, 1977), p. 45.

⁹ ุรายงานการประชุมเรื่อง *Interdisciplinarity and Higher Education* : 1977 Seminar—Workshop, December 15—17, 1977, Cebu City, Philippines.

¹⁰ Raymond Williams, *Politics and Letters*, Verso Edition (1981), p. 327.
"สัญวิทยา" (Semiotics) เป็นศาสตร์ที่นักวิชาการตะวันตกพยายามจะก่อตั้งขึ้นใหม่ มีแนวโน้มที่จะเน้นการ
ศึกษาตัวสื่อมากกว่าความหมายและคุณค่า ดู สุทัศน์หาญ ทรตะกุล, "ภาษา : สัญลักษณ์ : วรรณคดี,"
โลกหนังสือ, (กุมภาพันธ์ 2525).

ประสิทธิภาพได้ ในที่นี้จะขออ้างทัศนะของ Raymond Williams อีกครั้งหนึ่ง

“เราคงจะไม่จำเป็นต้องปฏิเสธในทัศนะเรื่องวรรณคดี... ถ้ามันยังคงความหมายที่ใช้กันอยู่ในศตวรรษที่ 18 นั่นก็คือ งานเขียนกลุ่มหนึ่งที่ก่อปรคัยความเอาใจจริงเอาใจ สามารถที่จะดึงดูดความสนใจของผู้อ่านอย่างทำงานเขียนประเภทอื่นไม่สามารถทำได้ แต่นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา นิยามของคำว่าวรรณคดีก็ยิ่งทำให้เกิดการปลัดแยกระหว่างจินตนาการกับความเป็นจริง เรื่องสมมุติกับเรื่องจริง การเขียนที่เป็นการสร้างเอกภาพทางศิลปะกับการเขียนที่มีบทบาทหน้าที่อย่างอื่น... ยุคของเราเป็นยุคที่ไม่เอื้อต่อวรรณคดีในความหมายแบบประเพณีเท่าใดนัก งานเขียนประเภทอื่นๆ ที่แตกต่างไปจากรูปแบบที่เราเรียกกันว่าเป็นวรรณศิลป์ ก็ได้ประกาศความมั่นใจที่มีต่อตนเองให้เป็นที่ประจักษ์มานานักก่อนแล้ว”¹¹

การเรียกร้องที่จะให้มีการขยายมโนทัศน์เรื่อง วรรณคดี ให้กว้างเกิน ขอบเขตของ “วรรณคดีที่สร้างด้วยจินตนาการ” (imaginative literature) ออกไปนั้น อาจจะมี

ลักษณะที่แปลกใหม่ในบริบทของวัฒนธรรมตะวันตก แต่ในกรอบของวัฒนธรรมเอเชียบางประเพณี แนวทางดังกล่าวเป็นแนวทางปฏิบัติที่ยอมรับกันมานานแล้วผู้เขียนใคร่ขอยกตัวอย่างจากประสบการณ์ของไทยมา ณ ที่นี้ เราใช้คำว่า “วรรณคดี” ในความหมายที่ค่อนข้างจะกว้างทีเดียวในประวัติ วรรณคดี ของเรา มาแต่ไหนแต่ไรแล้ว เราถือว่าศิลาจารึกสมัยสุโขทัยเป็นวรรณคดี และก็คงไม่มีใครที่จะประหลาดใจว่าเรายอมรับงานที่จัดได้ว่าเป็นสิ่งที่มีบทบาทในเชิงปฏิบัติว่าเป็นวรรณคดี ยกตัวอย่างเช่นโองการแข่งน้ำ หรือกาพย์เห่เรือ แม้แต่วรรณคดีรุ่นต่อมาที่เรายอมรับกันก็รวมถึงงานเขียนทางประวัติศาสตร์ และจดหมายโต้ตอบระหว่างผู้รู้ เพื่อที่จะเลียงข้อขัดแย้งในการประเมินคุณค่า เราจึงใช้คำ 2 คำไปพร้อมๆ กัน โดยที่เราใช้ “วรรณคดี” กับงานที่ได้รับการยอมรับนับถือแล้ว และ “วรรณกรรม” กับงานรุ่นใหม่ซึ่งเรายังไม่แน่ใจนักในเรื่องของคุณค่า สิ่งที่พึงสังวรณในที่นี้ก็คือว่าเราไม่จำเป็น จะต้อง ถ้ายแบบ ของกรณี พิพาทระหว่างนักวรรณคดีหัวเก่ากับนักวรรณคดีหัวก้าวหน้า ซึ่งดำเนินมาอย่างเข้มข้นเป็นเวลาร่วมสองทศวรรษในโลกตะวันตก เข้ามายังบ้านเมืองเอเชียของเรา ไม่ว่าเราจะทราบ

11 Williams, *Politics and Letters*, pp. 325, 326.

หรือไม่ก็ตาม ประเพณีวรรณศิลป์และประเพณีการวิจารณ์ของเราอาจมีความคล่องตัวพอที่จะเอื้อต่อความเปลี่ยนแปลงเชิงสร้างสรรค์ใด ๆ ก็ได้ เราอาจไม่จำเป็นต้องไปชักจูงนักวรรณคดีของเราให้ยอมรับว่าวรรณคดีศึกษามีใช้วิทยาการที่หมกมุ่นอยู่กับวรรณกรรมเอกที่สร้างขึ้นด้วยจินตนาการแต่เพียงเท่านั้น

ถึงอย่างไรก็ตาม เราก็คงจะต้องให้ความสำคัญต่อวรรณคดีตะวันตกโดยที่เราจะต้องยอมรับเช่นกันว่าได้มีการพยายามที่จะเดินทางสายกลางและหาความสมดุลในเรื่องนี้มาแล้ว นักวรรณคดีชาวเยอรมัน Wolfgang Iser ได้เสนอแนวทางของวรรณคดีศึกษาที่เป็นรูปธรรมพอสมควรเอาไว้ในบทความเรื่อง "ข้อคิดเกี่ยวกับรูปแบบการศึกษาวรรณคดี" (1969) เขากล่าวไว้ในตอนหนึ่งว่า

"เราอยู่ในโลกที่ทำให้เราต้องเผชิญกับงานเขียนในรูปแบบต่าง ๆ นานาอยู่ทุก ๆ วัน บทโฆษณา หนังสือพิมพ์ สุนทรพจน์ทางการเมือง หนังสือบันเทิงเรีงรมย์ รวมไปถึงวรรณกรรมเอก

ของนานาชาติ จัดได้ว่าเป็นตัวอย่างของงานที่ประกอบกันเข้าเป็นแหล่งรวมของตัวบทวรรณคดีศึกษาในอนาคตจะจำกัดวงอยู่กับการพิจารณา 'วรรณกรรมเอก' เท่านั้นอีกต่อไปไม่ได้"¹²

สิ่งพึงสังเกตในที่นี้ก็คือว่าข้อเสนอของ Iser มุ่งที่จะขยายวงของตัวบท แต่เขาก็ชี้ให้เห็นไว้อย่างชัดเจนว่าการขยายวงของตัวบทไม่จำเป็นจะต้องนำไปสู่การลดบทบาทในทางการศึกษา แม้ว่าเขาจะมีแนวโน้มของคน "หัวใหม่" แต่ Iser ก็ยังมีวิถึญาณนักมนุษยนิยมอยู่มาก

"วรรณกรรมเป็นทางเลือกที่เดินคู่ขนานไปกับกรรมองโลกแห่งความเป็นจริง การวิเคราะห์วรรณกรรมจึงเท่ากับเป็นการสร้างความเฉียบคมให้แก่กรรมองโลกของเราเอง วรรณกรรมที่ได้รับการพินิจและพิเคราะห์มาแล้วนับเป็นสิ่งที่ทำทหายความสามารถในการวินิจฉัยของเราได้"¹³

เมื่อเป็นเช่นนั้น วรรณคดีศึกษาจึงผูกติดอยู่กับการฝึกการรับประสบการณ์ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการวินิจฉัยคุณค่า นั่นคือปรัชญาการศึกษาที่ละม้ายคล้ายคลึงกับแนว

12 Wolfgang Iser, "Überlegungen zu einem wissenschaftlichen Studienmodell," *Ansichten einer künftigen Germanistik* (München : Hanser Verlag, 1969), p. 196. การจัดวรรณกรรมบันเทิงเรีงรมย์ออกเป็น "Trivialliteratur" เป็นไปตามประเพณีวรรณคดีศึกษาของเยอรมัน และนักวิชาการบางคนก็พยายามที่จะกำหนดลักษณะของวรรณกรรมประเภทนี้ออกมาอย่างเป็นระบบ ยกตัวอย่างเช่น นวนิยายที่ลงต่อเป็นตอน ๆ ในนิตยสารรายสัปดาห์มักจะถูกจัดเข้าอยู่ในประเภท "Trivialliteratur" ซึ่งเราอาจจะเรียกเป็นไทยได้ว่า "สลับแห่งวรรณคดี" วิธีการของเยอรมันน่าจะนำมาใช้กับการศึกษาวรรณกรรมไทยยุคใหม่ไม่ได้แน่

13 Iser, op. cit., p. 197.

ความคิดของ F.R. Leavis ในแง่แนวความคิดศึกษาจึงจำเป็นต้องเป็นวิทยากรแห่งการประเมินคุณค่าไปด้วย เพราะการขยาย “ฐานข้อมูล” และการรับ “ตัวบท” อันหลากหลายย่อมจะต้องทำให้เกิดความวุ่นในทางความคิดให้แก่ผู้ศึกษา ถ้าหากว่าวิธีการศึกษาที่เขาได้รับมามีลักษณะที่ “ปลอดภัย” จริง ๆ ข้อโต้แย้งที่ว่าวรรณกรรมประเภทบันเทิงเริงรมย์ควรจะเป็นส่วนหนึ่งของข้อมูลที่จะนำมาศึกษาหรือไม่นั้น คงจะมีใช่เป็นประเด็นที่นักวิชาการด้านเยอรมันศึกษานำมาถกเถียงกันเท่านั้น แต่เป็นประเด็นที่มีความสำคัญต่อวงการศึกษ เราคงจะต้องย้ายไว้ในที่นี้ว่านักวิชาการชาวเยอรมัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ที่ต้องการให้นำเอาวรรณกรรมบันเทิงเริงรมย์มาศึกษาอย่างมีแบบแผน เช่น Jochen Schulte-Sasse หรือ Norbert Mecklenburg ได้ทำให้ปัญหาที่ยากยิ่งขึ้นด้วยการสร้างข้อโต้แย้งในเชิงการเมืองขึ้นมา กลุ่มนักวิชาการที่ต้องการจะขจัดวรรณกรรมบันเทิงเริงรมย์ออกไปเสียจากวรรณคดีศึกษามักจะถูกกล่าวหาว่าไม่เป็นประชาธิปไตย ผู้เขียนเองมีความคิดว่า วรรณคดีศึกษาแบบของเยอรมันมีจุดอ่อนในแง่ที่ขอบกำหนดไว้ล่วงหน้าว่า อะไรควรถือว่าเป็นวรรณกรรม “ชั้นสูง” และอะไรควรถูกจัดอันดับให้เป็น

แค่วรรณกรรมบันเทิงเริงรมย์ วรรณคดีศึกษาไม่ควรที่จะยึดหลักการวินิจฉัยคุณค่าที่กำหนดไว้ล่วงหน้าอย่างตายตัว แต่ควรวินิจฉัยคุณค่าบนรากฐานของประสบการณ์ที่ได้จากตัวงานยิ่งไปกว่านั้น ก็ไม่มีเหตุผลอันใดที่วรรณคดีศึกษา ในฐานะที่เป็นวิทยากร แขนงหนึ่งจะต้อง ปลีกตัว ออกมาจาก “งานกล” ที่จะต้องไปพัวพันกับงานเขียนที่อาจถ้อยคุณค่าในทางตรงกันข้าม วรรณคดีศึกษาควรที่จะรับหน้าที่ในการวินิจฉัยคุณค่าโดยชี้ให้เห็นว่าเหตุใดงานเหล่านั้นจึงไร้คุณค่า ไม่มีเหตุผลอันใดอีก เช่นกัน ที่จะกล่าวว่า วรรณกรรมบันเทิงเริงรมย์ เป็นข้อมูลที่เหมาะสำหรับการศึกษาด้านสังคมวิทยามากกว่า วรรณคดีศึกษา เราควรจะสนับสนุน Wolfgang Iser ในความพยายามที่จะขยายวงของวรรณคดีศึกษาออกไป ทั้งนี้โดยที่เราจะต้องไม่ลืมว่าวิชานี้เป็นวิชาที่เกี่ยวกับคุณค่า และก็ด้วยเหตุนี้เอง ที่วรรณคดีศึกษาจะยังคงให้แสงสว่างแก่อุดมศึกษา โดยทั่วไปได้ต่อไป แต่เราก็คงจะต้องไม่ลืมอีกเช่นกันว่า วรรณคดีศึกษาจะทำหน้าที่นี้โดยลำพังมิได้

เราคงอดที่จะตั้งคำถามไม่ได้ว่าเหตุใดจึงได้มีการพูดกันถึงเรื่อง “ความมั่นใจ” ในงานเขียนประเภทอื่น ๆ ดังที่ Raymond Williams ได้กล่าวเอาไว้ เราคงจะต้องนำตัว

อย่างของความมั่นใจจนเกิดการมาพิจารณา
กันสักครั้ง D.H. Lawrence ประเมินคุณค่า
ของการแสดงออกทางวรรณศิลป์ไว้เหนือ
การแสดงออกในรูปอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
การแสดงออกในรูปของ นวนิยายนั้น จัดได้
ว่าอยู่ในระดับสูงมากในทัศนะของเขา

“ปรัชญา ศาสนา วิทยาศาสตร์ ต่างก็พยายาม
ที่จะสร้างแนวทางอันตายตัวที่จะหาความสมดุล
อันมั่นคง ศาสนาก็มีความเชื่อในเรื่องพระเจ้า
องค์เดียว... ปรัชญาก็มีแนวความคิดที่ค้นไม่
ได้ วิทยาศาสตร์ก็มีกฎเกณฑ์ของตน กิจกรรม
ทุกแขนงที่กล่าวมานี้ พยายามที่จะตรึงเราไว้ไม่
ให้เคลื่อนไหว... แต่นวนิยายไม่เป็นเช่นนั้น
นวนิยาย เป็นตัวอย่างอันสูงสุดของการสร้าง
ความสัมพันธ์อันลึกซึ้ง ซึ่งมนุษยชาติสามารถ
คิดค้นขึ้นมาได้”¹⁴

การยกย่องวรรณคดีเช่นนั้น หาใช่เป็นแต่
เพียงการแสดงความมั่นใจของนักเขียน นัก
ประพันธ์เท่านั้นไม่ หากแต่ได้ไปมีบทบาท
ในการกำหนดทัศนคติของนักวิจารณ์ และ
นักวรรณคดีเข้าด้วย เรามักจะชอบอ้างงาน
วิจารณ์ของ F.R. Leavis กันในกรณีเช่นนั้น
แต่เขาก็เชื่อว่าไม่มีพวกเอาเสียเลย นัก
วรรณคดีชาวเยอรมัน Ernst Robert Curtius
ได้เคยกล่าวไว้ว่า “วรรณคดีมีโครงสร้างที่

เป็นอิสระ ซึ่งทำให้แตกต่างไปจากวิจิตรศิลป์
แขนงอื่น ^{๕๕๘} เพราะวรรณคดีเป็นตัวความ
คิดศิลปะแขนงอื่นทำหน้าที่ไม่ได้”¹⁵ ความ
มั่นใจที่มีต่อวรรณคดีนั้นมักจะถูกถ่ายทอด
ไปยังวรรณคดีวิจารณ์ และ วรรณคดีศึกษา
ด้วย และนักวิจารณ์หรือนักวิชาการทาง
วรรณคดีก็ชอบที่จะแสดงออกถึงความมั่นใจ
ในวรรณคดีวิจารณ์ และ วรรณคดีศึกษาเช่น
กัน สำหรับ Ernst Robert Curtius นั้น
เขาเขียนงานวิชาการอันยิ่งใหญ่ของเขาคือ
วรรณคดียุโรปกับมรดกละตินของมัธยมสมัย
จบลงในปี 1947 อันเป็นช่วงที่บ้านเมือง
ยังวุ่นเพราะสงครามโลกครั้งที่ 2 เพิ่งจะ
สงบลงใหม่ ๆ และแน่ละที่เขาจะประกาศ
ตัวออกรับหน้าที่อันท้าทายอย่างเต็มภาคภูมิ

“ข้าพเจ้ามิได้เขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ทางวิชาการ แต่ด้วยความประสงค์ที่จะธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมตะวันตก ด้วยวิธีการแบบใหม่ งานชิ้นนี้พยายามที่จะให้ความกระจ่าง ใน เรื่องของเอก ภาพของประเพณีตะวันตกทั้งในแง่กาลและเทศะ ในยุคปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความวุ่นวายในทางปัญญา เราจำเป็นต้องชี้ให้เห็นถึงเอกภาพนี้ให้ได้”¹⁶

14 D. H. Lawrence, *Selected Literary Criticism*, edited by Anthony Beal (London : Heinemann, 1960), p. 110.

15 Ernst Robert Curtius, *Europäische Literatur und lateinisches Mittelalter*, 3 rd. ed. (1961), p. 24.

16 Ibid., p. 9.

ระยะเวลากว่า 30 ปีได้ผ่านไป และเราก็คงจะต้องอดทนคำถามไม่ได้ว่าจะมีอาจารย์ทางวรรณคดีในยุคปัจจุบันสักกี่คนที่จะกล้ารับภาระอันหนักหน่วงเช่นนั้น แม้แต่ในโลกตะวันตกก็ตามเถิด แต่ความมั่นใจของนักวิชาการทางวรรณคดี ก็คงจะได้สะท้อนให้เห็นความมั่นใจของวงการอุดมศึกษาเอง อันเป็นสถาบันที่มีความกล้าทางจริยธรรมสูงพอที่จะหล่อหลอมเอกภาพทางวัฒนธรรมขึ้นมาใหม่จากมรดกทางปัญญาที่แตกออกเป็นเสี่ยง ๆ ไปเสียแล้ว คั้งที่ไต่กล่าวมาแล้วข้างต้น นักวิชาการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่มียุคทองของตนเอง ก็จะหวนมองกลับไปด้วยความชื่นชม แต่ก็คงจะไม่เป็นการเสียหายอะไร ถ้าเราจะมองไปรอบ ๆ ตัวเราเพื่อหาแรงกลใจบางประการ

ความจริงมีอยู่ว่า ผลกระทบจากหนังสือทางวรรณคดีศึกษาเพียงเล่มเดียวที่มีต่อสังคมอาจจะมีใช้เป็นอิทธิพลอันยิ่งใหญ่อะไร มีใครสักกี่คนที่เคยอ่านหรือยังอ่านหนังสือของ Curtius อยู่ เราจะมาตีความตามตัวอักษรว่าสาส์นที่มาจากหนังสือวิชาการประเภทนี้ เป็น อย่างนั้น อย่างนี้ ได้ยากคุณค่าของมันมักจะเข้าไปในการสร้างตัวอย่าง คือเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับแวดวงทางวิชาการเอง อันได้แก่ ประชาคมทางวิชา

การ และมหาวิทยาลัย (ซึ่งก็คงจะมีได้หมายถึงภาควิชาทางภาษาเท่านั้น) ด้วยวิธีการเช่นนี้ เท่านั้นที่งานวิชาการจะสามารถขยายอิทธิพลออกไปที่ละเล็กละน้อยจนกระทั่งไปมีผลกระทบต่องานสังคมได้ มหาวิทยาลัยสมัยใหม่ ซึ่งพร้อมที่จะเซ็นสัญญาจ้างกับองค์กรภายนอก พร้อมทั้งจะให้ค่าปรึกษาที่คิดเป็นเงินได้ พร้อมทั้งจะส่งผู้เชี่ยวชาญที่ปราดเปรื่องออกไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี มหาวิทยาลัยรูปใหม่นี้อาจจะมองข้ามความสำคัญของงานวิชาการประเภทที่จำต้องใช้เวลาให้คนเข้าใจ และที่ไม่สามารถสร้างอิทธิพลในระยะสั้นได้ จริงอยู่วรรณคดีศึกษาก็ไม่ควรที่จะปิดประตูไม่ยอมรับบทบาทใหม่ของอุดมศึกษาเสียทีเดียว ในเมื่อวิทยาการสาขาอื่นสามารถที่จะสร้างกิจกรรมประเภทบริการต่อชุมชนขึ้นมาได้ วรรณคดีศึกษาก็ควรที่จะหาทางสร้างสัมพันธ์กับโลกภายนอกเช่นกัน บทบรรณาธิการของนิตยสาร *โลกหนังสือ* ฉบับเดือนธันวาคม 2525 ได้เรียกร้องอย่างชัดเจนให้อาจารย์สอนวรรณคดีในมหาวิทยาลัยไทยปลื้กตัวออกจากกรอบของวงวิชาการของตนและร่วมสร้างบรรยากาศทางวรรณคดีให้คึกคักกว่าที่เป็นมา แม้แต่ในประเทศที่มีประเพณีของวรรณคดีศึกษาอันยาวนาน เช่นเยอรมนี นักวิชาการเป็น

จำนวนไม่น้อย ก็พร้อมที่จะสนองตอบข้อเรียกร้องให้ข้ามพรมแดนจาก “วรรณคดีศึกษา” ไปสู่ “วรรณคดีวิจารณ์”¹⁷ สำหรับนักวิชาการในมหาวิทยาลัย ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การข้ามพรมแดนจากโลกของสถาบันการศึกษาไปสู่โลกภายนอก คงจะมีใช้สิ่งที่ทำให้เกิดความตะขิดตะขวงใจอันใด เพราะเราไม่เคยถูกบีบบังคับด้วยประเพณีของวรรณคดีศึกษาที่ตายตัวมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว อันที่จริงด้านนักเศรษฐศาสตร์สามารถให้คำปรึกษาต่อบริษัทธุรกิจโดยไม่ต้องกระอักกระอ่วนใจแต่ประการใด ก็เหตุใดเล่าที่นักวรรณคดีจะไม่พร้อมที่จะส่งบทวิจารณ์นวนิยายเล่มล่าสุดไปลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์หรือในนิตยสารสักฉบับหนึ่ง

ในท้ายที่สุดแล้ว นักวิชาการด้านวรรณคดีก็จะต้องถามตัวเราเองว่า เขาพร้อมที่จะจะดำเนินนโยบายแบบเปิดประตูไปสู่โลกเช่นนี้หรือไม่ ถ้ายุคปัจจุบันเป็นยุคของ “การถดถอยของหนังสือ” ขอบเขตของวรรณคดีศึกษาก็ควรจะต้องได้รับการขยายออกไปให้ครอบคลุมถึงการแสดงออกด้วย

ภาษาในลักษณะอื่นด้วย ในแง่นี้อันตรายจากการที่ “สื่อ” ต่าง ๆ จะเข้ามาครอบงำเราก็ไม่น่าสะพรึงกลัวอยู่ไม่น้อย แต่ก็คงจะมีนักวิจารณ์และนักวรรณคดีจำนวนหนึ่งที่ไม่รู้สึกขยาดกลัวแต่ประการใดต่อการทำหายแบบใหม่นี้ โดยที่เขาเชื่อว่าวรรณคดีศึกษาเป็นพหุวิทยาการที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมสร้างสรรค์ เช่น นาฏศิลป์และศิลปะแขนงอื่น ๆ อยู่แล้ว ถิ่นกวีวรรณคดีชื่อ Oskar Walzel มิใช่หรือที่สร้างทฤษฎีที่เกี่ยวกับ “ศิลปะส่องทางให้แก่กัน” เอาไว้ตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 20 และกฤษฎีนั้นเองที่ก่อให้เกิดแนวทางการค้นคว้าอันเป็นประโยชน์ในค่านของวรรณคดีเปรียบเทียบขึ้นมา เหตุผลที่อ้างมาทั้งหมดคนก็น่าเชื่อถืออยู่ แต่นักวิชาการด้านวรรณคดีก็ควรที่จะสังวรณเอาไว้ว่า ปัญหาที่กล่าวมานี้มีความซับซ้อนในเชิงเทคนิคอยู่มาก ยกตัวอย่างเช่นในกรณีที่เราต้องการจะศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่าง “นวนิยายใหม่” ในวรรณคดี กับ “คลื่นใหม่” ในวงการภาพยนตร์ การใช้วิธีการแบบ

17 วรรณคดีของเยอรมันมักจะแยก “วรรณคดีวิจารณ์” (Literaturkritik) ซึ่งถือว่าการวิจารณ์หนังสือในหน้าหนังสือพิมพ์หรือในนิตยสาร ออกจาก “วรรณคดีศึกษา” (Literaturwissenschaft) ซึ่งถือว่าการศึกษาวรรณคดีอย่างเป็นแบบแผน และในลักษณะที่เป็นวิชาการเช่นที่กระทำกันอยู่ในสถาบันอุดมศึกษา นักวิชาการรุ่นใหม่ของเยอรมันเป็นจำนวนไม่น้อยที่ไม่เห็นด้วยกับการแบ่งแยกดินแดนในแบบนี้ ดูเจตนา นาควิริยะ, แนวทางการประเมินคุณค่าวรรณคดีในวรรณคดีวิจารณ์เยอรมัน ฝรั่งเศส และอังกฤษ—อเมริกัน ในศตวรรษที่ ๒๐ (คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๕), หน้า ๑๘-๑๙.

“สมัครเล่น” ก็คงจะเป็นสิ่งที่ขึ้นเงินกันไปไม่วายุกของสิ่งพิมพ์ จะถึงกาลวิบัติคงที่มีผู้กล่าวอ้างกันไว้หรือไม่ก็ตาม เราก็คงจะต้องค้นตัวขึ้นรับความจริงว่าโลกกำลังเปลี่ยนแปลง และกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผลกระทบที่มาจากงานที่เป็นลายลักษณ์อักษร จะมีใช้ประโยชน์ทางวรรณศิลป์แบบเดียวกับที่คนสมัยใหม่รู้จัก แม้แต่นักเขียนนักประพันธ์เองก็ตระหนักถึง ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับความสำนึกของมนุษย์ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากอิทธิพลของสื่อต่างๆ Michel Butor นักเขียนชาวฝรั่งเศส ซึ่งเป็นเจ้าตำหรับของ “นวนิยายใหม่” เสนองงานชิ้นใหม่ของเขาชื่อ *ฝันของอิเรเนอ* (Le rêve d'Irénée) ในรูปของกล่อง ซึ่งบรรจุทั้งตัวบทและเทพคาสเซสท์ซึ่งเขาเองเป็นผู้อ่าน โดยที่เขาต้องการจะสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้อ่านกับการฟัง สำหรับ Butor เองนั้น ก็ใช้ว่าเขาจะชอบทดลองเล่นไปเช่นนั้น อันที่จริงเขาต้องการจะตอบสนองแนวทางใหม่ ๆ ที่น่าจะเป็นไปได้มากกว่า ข้อความที่ก่ตมาข้างท้ายนี้ก็จะชี้ให้เห็นว่าเขาเป็นคนที่เอาจริงเอาจังมากอยู่

“ข้าพเจ้ากำเนิดมาในศาสนาคริสต์... ศาสนาคริสต์เป็นศาสนาที่อยู่ด้วยหนังสือ... ในเมื่อยุคปัจจุบันเป็นยุคที่วิธีการสื่อสารกำลังเปลี่ยนแปลง

แปลงไป พวกเราก็คงจะเป็นกลุ่มคนที่ถูกกำกับด้วยหนังสือที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปด้วย และก็คงจะมีการเปลี่ยนแปลงอีกมากหลายในอนาคต สำหรับข้าพเจ้าเอง คุณลักษณะที่สำคัญของข้าพเจ้าก็คือข้าพเจ้าเป็นคนที่ไม่อยู่กับหนังสือที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป ข้าพเจ้าไม่เคยคิดที่จะยกวรรณคดีขึ้นเป็นศาสนา และข้าพเจ้าก็ไม่เคยต้องการที่จะทำวรรณคดีให้เป็นศาสนา จริงอยู่ ข้าพเจ้ามองวรรณคดีว่าเป็นทางคับทุกข์ทางหนึ่ง แต่มันก็ไม่ใช่ทางเดียวที่มี”¹⁸

เราจะเตรียมฝึกครุวรรณคดีกันอย่างไร เขาจึงจะพร้อมที่จะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่ Butor กล่าวถึง ครุ่นใหม่เหล่านี้จำเป็นจะต้องมีความชัดเจนในด้านเทคนิคที่เกี่ยวข้องกับความเปลี่ยนแปลงด้วยหรือไม่ ถ้ามันเป็นแต่เพียงเรื่องของการใช้สื่อใหม่ ๆ หรือการนำพลังของเทคโนโลยีแผนใหม่มาใช้ให้เป็นประโยชน์แล้วละก็ ไม่ว่าจะมหาวิทยาลัยแห่งใดก็ทำกันได้ นักวิชาการทางวรรณคดี ก็คงจะสามารถเรียนวิชาแผนใหม่จากเพื่อนร่วมงานของเขาที่ชัดเจนในเรื่องของเทคโนโลยี หรือก็อาจจะไปฝากตัวเป็นศิษย์ของช่างเทคนิคก็ได้แต่ปัญหาที่ Butor หยิบยกขึ้นมาพิจารณาเป็นประเด็นที่ลึกซึ้งและชวนให้วิตกกังวลว่านั่นมาก ในขณะที่รูป

18 “Michel Butor s'explique,” *Live Magazine* (mars, 1980), 44.

แบบของวรรณคดีจะมีลักษณะที่เป็นรูปธรรม
 มากขึ้นทุกที นักเขียนและนักวิจารณ์ก็ยังไม
 อยู่ในฐานะที่จะละเลยอุดมคติอันสูงส่ง ของ
 การแสวงหาทางค้ำทุกข์ด้วยวรรณคดี “ตัว
 สือ” จึงมิใช่ “ตัวสาส์น” ในที่นี้ มนุษย์ผู้
 ก้ำกាប់อยู่ การศึกษาวรรณคดียังคงเป็นราก
 ฐานสำคัญ เป็นตัวฐาน สำคัญ ของการ ศึกษา
 เชิงมนุษยนิยม ซึ่งจะเป็นตัวจักรสำคัญใน
 การ ดำรง ไว้ ซึ่งชีวิต มหาวิทยาลัยที่เพียบ
 พร้อมด้วยภูมิปัญญาและจริยธรรม แต่เรา
 จะ กำหนดให้ นักวรรณคดี ใน อนาคตมีคุณ
 สมบัติอะไรบ้าง คำตอบก็คงจะเป็นว่าเรา
 ต้องการคุณสมบัติบางประการ เช่น ความ
 กล้องตัวในทางความคิด ความพร้อมที่จะ
 ตอบสนองต่อความคิดใหม่ ๆ ความพร้อม
 ที่จะสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงที่สร้างสรรค์
 ความตื่นตัว ต่อความเป็นจริง ความละเอียด
 ละไมในเชิงสุนทรีย์ ความสัจย์ซื่อในเชิง
 จริยธรรม และที่สำคัญที่สุดก็คือ “จินตนา
 การ” ในความหมายที่กว้างที่สุดของคำ ๆ
 นี้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง เราต้องการให้เขาเป็น
 “ปราชญ์” ในความหมายดั้งเดิมของคำ ๆ
 นี้ที่ใช้กันอยู่ในยุคก่อนที่มหาวิทยาลัยจะแตก
 แยกออกเป็นสาขาวิชาต่างๆ กันออกไป เรา
 จะไปหาสมมุติเทพเหล่านั้นที่ไหน ในมหา
 วิทยาลัยกระนั้นหรือ เราจะฝึกเขาได้ที่ไหน

ในมหาวิทยาลัยกระนั้นหรืออาจจะใช่ แต่ใน
 มหาวิทยาลัยชนิโคไหน คำถามเหล่านี้ คง
 จะเป็นปัญหาที่เราจะต้องถกเถียง กันอีกต่อ
 ไปเป็นเวลานาน แน่่อนที่สุดที่ว่า ความ
 เปลี่ยนแปลงในเรื่องของธรรมชาติ มโน-
 ทัศน์ เนื้อหา และวิธีการของวรรณคดี
 ศึกษา เป็นสิ่งที่สำคัญพอที่จะทำให้เรา
 ต้องมาคิดปรับมโนทัศน์เรื่องอุดมศึกษากัน
 ใหม่ ที่กล่าวมานี้เป็นการอวดอ้างคุณค่าของ
 วรรณคดีศึกษา หรือเป็นความพยายามที่จะ
 เรียกบทบาทของความเป็นผู้นำกลับมากระ
 ณะหรือ เห็นจะไม่ใช่เป็นแน่ วรรณคดีศึกษา
 คงจะไม่เข้าไปแข่งขันเพื่อครองความเป็น
 หัวหน้าครอบครั้วในประชาคมวิชาการ ทั้งนี้
 ก็เพราะวรรณคดีศึกษาพอใจแล้วกับบทบาท
 ของผู้ก่อกวนในทางปัญญา

เราคงจะปฏิเสธไม่ได้ว่าความเปลี่ยนแปลงที่ Michel Butor กล่าวถึงนั้นเป็น
 ปรัชญาการณาระดับโลก และพวกเราใน
 เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็คุ้นกับปฏิสัมพันธ์
 ระหว่างคำ - เสียง - ภาพอยู่แล้ว คนเป็น
 จำนวนมากกลับไปอ่านหนังสือเพราะได้รับ
 แรงกระตุ้นจากละครวิทยุ หรือภาพยนตร์
 โทรทัศน์ ผู้ที่ติดหนังกำลังภายในคงจะยืนยัน
 ปรัชญาการณเช่นนี้ได้ คนเป็นจำนวนไม่
 น้อยซื้อหนังสือมาอ่านเพราะได้รับคำแนะนำ

จากผู้จัดรายการวิทยุ หรือโทรทัศน์ ซึ่งมีอิทธิพลต่อมหาชนมากกว่านักวิจารณ์อาชีพที่เขียนลงหนังสือพิมพ์ หรือนิตยสารเสียอีก ปรากฏการณ์ที่อ้างมานี้มีความหมายต่อการศึกษาศึกษา และนักวิชาการทางวรรณคดีที่ต้องการจะสื่อสารไปให้ถึงคนจำนวนมากก็จำเป็นต้องใช้สื่อที่มีตัวหนังสือแต่อย่างเดียว เราคงจะอดตั้งคำถามไม่ได้ว่าตัวสื่อที่กล่าวมานั้นเป็นของใหม่สำหรับเรากระนั้นหรือ หรือเป็นของเก่าในคราบใหม่ที่เรารู้จักที่อยู่แล้ว ตัวสื่อเป็นแก่นแท้ หรือเป็นเพียงแค่ตัวสื่อ เราถูกครอบด้วยหนังสือ ด้วยสิ่งพิมพ์ ด้วยการอ่านหนังสือแบบเงียบ ๆ มาตลอดกระนั้นหรือ การตั้งคำถามแบบนี้ได้หมายความว่าเราไม่ให้ความสำคัญต่อหนังสือในวัฒนธรรมของเรา เพราะเราก็มึนทึกว่าหนังสือบางเล่มมีอิทธิพลต่อเราในลักษณะของคัมภีร์เล่มที่เดียว แต่ถึงกระนั้นก็ตาม วัฒนธรรมของเราโดยทั่วไปมิได้ถูกกำหนดด้วยหนังสือ ดังเช่นที่ Butor ได้บรรยายเอาไว้ อาจจะเป็นการห้ามสักหน่อย ในสายตาของบรรพบุรุษของเรา ถ้าเราจะกล่าวว่าวัฒนธรรมของเราเป็นวัฒนธรรมของสื่ออันหลากหลาย

(multi-media) มาแต่ไหนแต่ไรแล้ว จะแตกต่างกันก็ตรงที่ว่าสื่อทั้งหลาย ในบริบทของเราได้เป็นไปในรูปของเครื่องมือที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลาง แต่เป็นเรื่องของพลังอันมีชีวิตชีวาของการที่มนุษย์สัมผัสมนุษย์ในโลกปัจจุบัน สื่อทั้งหลายกลายลักษณะไปเป็นรูปธรรมมากขึ้นทุกที และจุดจบของแนวโน้มเช่นนี้ก็คือการทำลายมนุษย์ และการทำลายบุคลิกภาพของมนุษย์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวรรณคดี ได้มีผู้ตั้งทฤษฎีขึ้นมาในเรื่องของภาวะอิสระของวรรณกรรม มีการประกาศ "มรดกกรรมของผู้แต่ง" และประกาศลัทธิความเชื่อแบบใหม่ที่นักวรรณคดีชาวอเมริกัน E.D. Hirsch ประณามว่าเป็น "อเทวนิยมแห่งความรู้"¹⁹ อันที่จริงการสร้าง ความหลากหลายในการแสดงออกไม่จำเป็นจะต้องขึ้นอยู่กับการใช้เทคโนโลยีเสมอไป ซึ่งก็เป็นเรื่องที่คนเอเชีย หรือกรีกโบราณ หรือยุโรปในมัธยมศตวรรษที่เก้าก็อยู่ ความคิดเรื่อง "ศิลปะร่วม" ของคีตกวี Richard Wagner จัดได้ว่าเป็นความพยายามที่จะปลดแอกจากการถูกครอบงำด้วยสื่อประเภทเดียว และก็ไม่ใช่สิ่งที่

19 E.D. Hirsch ใช้คำในต้นฉบับภาษาอังกฤษว่า "cognitive atheism" ซึ่งเป็นการโจมตีกลุ่มนักคิดและนักวิจารณ์ที่เน้นภาวะอิสระของตัวงานไป จนถึงขั้นปฏิเสธไม่ยอมรับว่าวรรณกรรมมีส่วนสัมพันธ์กับชีวิตจริง หรือเป็นแหล่งส่งผลกระทบต่อมนุษย์ แต่ถือว่าวรรณกรรมเป็นเพียงตัวบท (text) ที่ดำรงอยู่ได้ด้วยตัวของตัวเอง ดู E.D. Hirsch, Jr., *The Aims of Interpretation* (The University of Chicago Press, 1976), p. 3.

เกินความจริงถ้าเราจะกล่าวว่ามีประจำหมู่บ้านในท้องถิ่นอันห่างไกลสักแห่งหนึ่งในเอเชียก็อาจจะเข้าใจได้ดีว่า Richard Wagner ต้องการแสวงหาอะไร แม้ว่าหมู่บ้านนอกผู้นั้นคงจะไม่สามารถสร้างทฤษฎีอันใดขึ้นมา และ ก็คงจะคิดว่า การที่คีตกวีเยอรมัน สร้างมหกรรมอันโอฬารขึ้นมาที่ Bayreuth เป็นเรื่องที่กระตือรือร้นไปทางเพนินนิยามากกว่า²⁰ เราคงจะต้องหันมาใคร่ครวญไตร่ตรองดูให้ดีกว่า โน้ตส์ เรื่อง วรรณคดี ที่ใช้กัน อยู่ในระดับนานาชาติอาจจะมีลักษณะที่ผูกติดอยู่กับหนังสือมากเกินไปหรือไม่ ข้อวินิจฉัยของนักวิจารณ์ บาง คน ก็สื่อให้เห็น ถึงอันตรายของเอกนิยมทางวรรณศิลป์แบบนี้ ในบทความซึ่งนักวิจารณ์ชาวอังกฤษ D.J. Enright เสนอต่อการประชุมเรื่อง “ภาษาอังกฤษในฐานะที่เป็นวิชาการระดับมหาวิทยาลัยในภูมิภาคแปซิฟิกตะวันตก” ที่ฮ่องกง เมื่อปี 1966 เขาได้กล่าวถึงปัญหาการสอนวรรณคดีอังกฤษให้แก่นักศึกษาต่างชาติ และก็ได้แสดงทัศนะในเชิงวรรณคดีเปรียบเทียบไว้

²⁰ Bayreuth เป็นเมืองเล็ก ๆ ในแคว้นบาวาเรีย อยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เป็นที่ซึ่งพระเจ้า Ludwig II แห่งบาวาเรียได้สร้างโรงอุปรากรให้แก่คีตกวี Richard Wagner เพื่อเป็นที่แสดงงานแบบ “ศิลปะรวม” ของเขา Bayreuth กลายเป็น “แหล่งจารีตแสวงบุญ” ของผู้สนับสนุนชมชอบงานของวากเนอร์ และแม้แต่ในปัจจุบันก็ยังมีการจัดมหกรรมอุปรากรของวากเนอร์ขึ้นทุกปี โดยได้รับความร่วมมือจากศิลปินระดับนานาชาติ

²¹ D.J. Enright, “The Daffodil Transplanted,” *Memoirs of a Mendicant Professor* (London : Chatto & Windus, 1969), pp. 210, 212–213. กวีและนักวิจารณ์ผู้นี้เคยมาเป็นอาจารย์สอนภาษาอังกฤษอยู่ที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กึ่ง
กึ่ง

“วรรณคดีอังกฤษเป็นวรรณคดีที่ยิ่งใหญ่ และแน่นอนที่สุด เป็นศิลปะที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในบรรดาศิลปะทั้งหลายของอังกฤษ และก็อาจจะเป็นวรรณคดีที่ใหญ่ที่สุดในบรรดาวรรณคดีทั้งหลายทั้งปวงก็ได้ วรรณคดีอังกฤษมีทั้งความลึกและความกว้าง มีความกว้าง มีความหลากหลาย ที่พวกเราไม่ค่อยได้สำนึก เราอาจนำมาเปรียบกับวรรณคดีอื่น เช่นวรรณคดีเยอรมัน ซึ่งมีความลึกซึ้งเป็นทิว ๆ กัน อยู่ แต่ในทัศนะของข้าพเจ้าขาดความหลากหลาย หรือเช่น วรรณคดีญี่ปุ่น ซึ่งข้าพเจ้ากล้ากล่าวว่าขาดความหลากหลาย ไม่ว่าจะอยู่ในค่านของปรัชญา ทัศนคติ ลีลา หรือเทคนิค...

... ในประเทศสิงคโปร์และมาเลเซีย มีคนเป็นจำนวน มากที่ อ่านวรรณคดีจีน ไม่ออก หรืออ่านแล้วไม่ใคร่ส ส่วนวรรณคดีมาเลย์นั้น รู้สึกว่าจะไม่มีอะไรให้อ่านมากนัก สำหรับกลุ่มคนที่เข้ามารับการศึกษา ซึ่งมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ นั้น ถ้าพวกเขาจะมีโอกาสได้อ่านวรรณคดีกับเขาบ้างก็คงต้องเป็นวรรณคดีที่เขียนเป็นภาษาอังกฤษ และในกาลข้างหน้าอีกนานโขทีเดียว ก็คงจะยังเป็นวรรณคดีอังกฤษเสียเป็นส่วนใหญ่²¹

เราคงจะไม่ตั้งข้อกังขาอันใดถ้า Enright เพียงแค่ประกาศสรรพคุณของวรรณคดีอังกฤษว่าเป็นโลกทัศน์ระดับนานาชาติที่จะช่วยเสริมผลผลิตพื้นเมืองของชาติต่างๆ แต่วิธีการของวรรณคดีเปรียบเทียบเชิงประเมินคุณค่าที่เขานำมาใช้ อาจจะทำให้เกิดวาทกรรมอักษระอ่อนนุ่มน้อย นักวิชาการคงจะต้องเลือกเอาว่าควรจะให้คำวินิจฉัยเช่นนี้หรือไม่ การตัดสินใจที่จะประเมินคุณค่าในแบบนี้มักจะเป็นกิจกรรมการประเมินคุณค่าของนักวิชาการรุ่นเยาว์ การประเมินคุณค่าเปรียบเทียบในลักษณะนี้ ไม่ค่อยจะมีผลต่อการศึกษาเท่าใดนักและวรรณคดีศึกษากิ่งจะนำไปใช้ประโยชน์อะไรไม่ได้ Wolfgang Iser เคยกล่าวไว้ว่า “วรรณคดีศึกษาเป็นศาสตร์ที่เกี่ยวกับตัวบท มิใช่ศาสตร์ที่เกี่ยวกับเรื่องของชาติ”²² และเราคงจะต้องฟังคำเตือนของเขาไว้ให้ดี สำหรับข้อสังเกตของ Enright ที่ว่ามีวรรณคดีของชาติหนึ่งที่ไม่มีอะไรจะให้อ่านมากนัก เราก็คงจะต้องกล่าวว่ามโนทัศน์เรื่องวรรณคดีที่เขานำมาใช้นั้นแคบเกินไปกว่าที่จะเป็นประโยชน์ได้ การมองวรรณคดีว่าเป็นพิพจน์ของหนังสือหรือในบางครั้งเป็นเพียงแค่พิพจน์ของสิ่งพิมพ์ จัดได้ว่าเป็นแนวความคิดที่ตายตัว

เกินไป - ทั้งนี้ก็เพราะการที่จะให้ความเป็นธรรมต่อการแสดงออกทางวรรณศิลป์ในรูปแบบต่างๆ ได้นั้น เราจำเป็นจะต้องใช้มโนทัศน์เรื่องวรรณคดีที่คล่องตัวกว่านั้น คือถือว่าวรรณคดีเป็นกิจกรรมอันไม่รู้จัก และเป็นกิจกรรมที่ไม่จำเป็นเสมอไปว่าจะต้องแปรรูปออกมาเป็นลายลักษณ์ แม้แต่คำว่า “วรรณคดีมขปาฐะ” หรือ “ประเพณีมขปาฐะ” ก็ยังไม่สามารถที่จะกินความถึงวรรณคดีแบบที่ถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของเรา เพราะวรรณคดีแบบของเราเป็นเรื่องของ “ศิลปะร่วม” โดยที่คำเสียง ดนตรี ทำร้าย และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งแวดล้อมที่เป็นตัวมนุษย์ ร่วมกันสร้างงานที่เต็มไปด้วยเอกภาพอันแท้จริง “วรรณคดี” ส่วนใหญ่ของเราที่ถือว่าทรงคุณค่าอันแสดงออกด้วยการค้น อาจจะไม่มีการบันทึกเอาไว้ และก็สร้างขึ้นเพื่อความหลุดพ้นของมหาชนที่มารวมตัวกันอยู่ ณ ที่นั้น ในเวลานั้น มันอาจจะเป็นงานที่คนหลายคนร่วมกันสร้างขึ้นก็ได้ เป็นบทโต้ตอบระหว่างผู้แสดง หรือระหว่างผู้แสดงกับผู้ชม เป็นตัวอย่างของการใช้ชีวิตร่วมกันอย่างแท้จริง ประเพณีเช่นนี้ยังคงอยู่ในสังคมของเรา การถ่ายทอดมรดกมิได้เป็นไปใน

22 Iser, op. cit., p. 195.

รูปของลายลักษณ์ ^{๕๕๕} ทงนั้เพราะเรามีได้คิดว่าหนังสือเป็นสิ่งสำคัญที่สุดเสมอไป มรดกอันทรงค่าถ่ายทอดกันด้วยประสบการณ์ ในแบบคนต่อคน คนรุ่นหนึ่งก็พยายามที่จะสืบทอดของดีที่รับต่อมา และก็พยายามจะเสริมต่อดีของดีของตนเอง ประเพณีวรรณศิลป์แบบ ^{๕๕๖} นี้ จึงเท่ากับเป็นกระบวนการต่อเนื่อง และเป็นกระบวนการที่ทำให้ของใหม่เกิดขึ้นจากของเก่า เราไม่มีอะไรที่จะต้องเสียค่าผูกที่เปล่งออกมาทั้งหมดลอยไปจากผู้พูดเรียกกลับมาไม่ได้ สิ่งที่แฝงอยู่ในประเพณีก็คือความมั่นใจที่มีต่อพลังสร้างสรรค์ของมนุษย์ซึ่งมิใช่เป็นสมบัติของช่วงเวลาใดในประวัติศาสตร์ หรือของคนรุ่นใดรุ่นหนึ่ง โดยเฉพาะเป็นที่น่าสังเกตว่า กวีหรือนักแสดงใน ประเพณี ของเรามักจะเริ่มการขับหรือการแสดงด้วยการไหว้ครู ด้วยการเคารพ และด้วยการแสดงความสำนึกในบุญคุณครู และสิ่งที่แฝงอยู่กับการไหว้ครูก็คือความมั่นใจว่าครูจะสนใจให้ศิษย์แสดงฝีมือลายมือเขียนให้ได้

ถ้าประเพณีของเรามีลักษณะที่กว้างขวางเช่น ^{๕๕๗} นี้ วรรณคดีศึกษาควรจะมีสถานะอย่างไร แน่่อนที่สุดที่ว่าวรรณคดีศึกษาจะเป็นแค่เพียงวิทยาการของหนังสือไม่ได้ วรรณคดีศึกษา คงจะมี วิชาที่เรานั่งศึกษา กันบนเก้าอี้ ^{๕๕๘} นวมอ่อนนอนนุ่ม ทงนั้เพราะ

ข้อมูลที่จะต้องสำรวจคงจะอยู่นอก *วิทยาเขต* อยู่กับโลกภายนอก ^{๕๕๙} จริงอยู่เทคโนโลยีจะช่วยอำนวยความสะดวกในการเก็บและในการค้นข้อมูล แต่ก็ไม่มียังสิ่งใดที่จะทดแทนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ และการที่ได้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมที่มีชีวิตชีวา วรรณคดีศึกษาแผนใหม่จะทำให้ นักศึกษาวรรณคดีได้เรียนรู้วิชาด้วยวิธีการที่ใกล้เคียงกับนักศึกษาในสาขาอื่น เพราะจะต้องมีการศึกษาภาคปฏิบัติ มีการเข้า “ห้องทดลอง” ในสถานะที่แท้จริง และมีการฝึกงานสนาม เราคงจะเรียกวรรณคดีศึกษาว่า เป็นการศึกษาเชิง “วิชาการ” ที่มีใช้ “วิชาชีพ” อีกต่อไปไม่ได้ นักศึกษาวรรณคดีรุ่นใหม่อาจจะได้รับการฝึกฝนในด้านศิลปะการแสดงด้วย การที่นักวรรณคดีจำเป็นต้องให้ความสนใจ เป็นพิเศษ ต่อวัฒนธรรมทางวรรณศิลป์แบบ “ประเพณี” มิได้หมายความว่า เขาจะต้องเปลี่ยนหน้าทีไปเป็นนักมานุษยวิทยา แต่ก็มีความรู้บางอย่างที่เขาจะเรียนได้จากนักมานุษยวิทยา ในยุคที่สื่อมวลชนได้เข้าไปถึงชนบทแล้ว นักวรรณคดีก็จะต้องสำนึกในเรื่องของปฏิสัมพันธ์ระหว่างชนบทกับเมือง และพร้อมที่จะเรียนรู้ว่ามีการ แสดงออก ในรูปใดบ้าง ที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ที่ ^{๕๖๐} นั้ ในแง่ ^{๕๖๑} นี้ก็มีความรู้ที่เขา

จะเรียนได้จากนักสังคมวิทยา เมื่อมาถึงชั้น
 นี้แล้วก็หมายความว่าเรากำลังจะผลิตนักวิชา
 การที่รอบรู้ไปเสียหมด จนไม่รู้อะไรจริง
 กระนั้นหรือ หมายความว่าเรากำลังจะแปลง
 วิทยาการอันสูงส่งแขนงหนึ่งให้เป็น “จับ
 ง่ายวิทยา” กระนั้นหรือ มันคงจะไม่ใช่
 เช่นนั้นเป็นแน่ จุดศูนย์กลางของวรรณคดี
 ศึกษา ก็ยังจะต้องเป็นเรื่องของการแสดงออก
 ด้วยภาษา และก็มีใช่เป็นเรื่องของภาษาที่
 ผูกอยู่กับหนังสือเท่านั้น หากแต่เป็นการ
 แสดงออก ด้วยภาษา ด้วย วิธี การ อัน หลาก
 หลาย ซึ่งจะต้องนำมาศึกษาในแง่ของบริบท
 ทางวัฒนธรรม และในแง่ของความสัมพันธ์
 ที่มีต่อกิจกรรมอื่นๆ ของมนุษย์ด้วย วรรณ
 คดีศึกษาจะไม่ใช่เป็นวิทยาการ “แห่งชาติ”
 ที่ตายตัว แต่จะครอบคลุมถึงการแสดงออก
 ด้วย ภาษา และการ แสดง ออกด้วย วิธี อื่นที่
 เกี่ยวเนื่องกันในประเทศอื่นและวัฒนธรรม
 อื่น ทั้งนี้ด้วยความหวังที่ว่า ความรู้
 ความเข้าใจและความชื่นชมที่มีต่อมรดกทาง
 ปัญญาของชาติอื่นจะเป็นทางที่นำไปสู่ความ
 เข้าใจอันดีระหว่างมนุษย์ และนำไปสู่ปัญญา
 อันแตกฉาน จุดหมายปลายทางของอุดม
 ศึกษา ก็เป็นเช่นนั้นมิใช่หรือ

ในท้ายที่สุด วรรณคดีศึกษาจำเป็นจะ
 ต้องหันมาฟังการวิจารณ์ ซึ่งในความหมาย

ดั้งเดิมนั้น เป็น เรื่องที่ เกี่ยวกับการ ประเมิน
 คุณค่า นักวิชาการทางวรรณคดียังถกเถียง
 กันอยู่ว่า วรรณคดีวิจารณ์ควรจะทำหน้าที่
 ประเมินคุณค่าหรือไม่ ทั้ง ๆ ที่กัศระหนัก
 ตีว่าวรรณคดีศึกษามีใช้ศาสตร์ที่อยู่ด้วยกฎ
 และเกณฑ์ที่ตายตัว ผู้เขียนก็ยังใคร่ที่จะ
 กล่าวไว้ว่า ถ้าวรรณคดีศึกษายังมุ่งที่จะมีบทบาท
 ในทางการศึกษาแล้วละก็ หน้าที่ใน
 ด้านการประเมินคุณค่า เป็นสิ่งที่เราจะละเลย
 ไม่ได้ ประสพการณ์ของไทยอาจจะเป็นบท
 เรียนที่เตือนสติเราได้บ้าง ในระยะหลังนี้
 วงวิชาการของไทย ได้หันมาให้ความสำคัญ
 กับวรรณคดีมากขึ้นอีกอย่างเต็มที่ และ
 ข้อมูล อัน มาก มาย ที่ได้ จาก การใช้ เทคโนโลยี
 เข้าช่วย ก็ได้ทำให้เกิดความเชื่อถือโอชะ
 กลางทางวิชาการขนานใหม่ขึ้นมา นั่นก็คือ
 การที่นักวิชาการบางคนหรือบางกลุ่มเชื่อ
 อย่างมง่ายว่า อะไรก็ตามที่เป็นเรื่องพื้น
 บ้านต้องเป็นของดี นักวิจัยที่ขาดความสำนึก
 ในเชิงวิจารณ์อาจจะสร้างความปั่นป่วนให้
 แก่วงวิชาการได้ แต่เราก็จะต้องสำนึกว่า
 การวินิจฉัยคุณค่าจะต้องตั้งอยู่บนรากฐาน
 ของความรู้และความเข้าใจ ในแง่ที่เราจะ
 ต้องใช้ ความ ระมัด ระวัง เป็น พิเศษ ใน การ
 ศึกษาและวิจารณ์ วรรณคดีต่าง ประเทศ
 เพราะเรา อาจจะวินิจฉัย ผิดด้วยการรู้ เท่า ไม่

ถึงการณ์ นักวิชาการทางวรรณคดีจะต้องพยายามที่จะขจัดช่องว่างในทางวัฒนธรรมและสำนักถึง "ความเป็นอื่น" ของวัฒนธรรมของต่างชาติอยู่เสมอ ประเด็นที่ยังจะต้องถกเถียงกันต่อไปก็คือ วรรณคดีเปรียบเทียบควรจะทำหน้าที่ ประเมิน คุณค่าด้วย หรือไม่เพียงใด นักวรรณคดีเปรียบเทียบเป็นจำนวนมากคงจะไม่หลงลืมตาม D.J. Enright เป็นแน่

บทเรียนที่เราได้จากประสบการณ์ของวรรณคดีศึกษาอาจจะเป็นประโยชน์ต่อวิทยาการแขนงอื่นด้วย บทเรียนที่สำคัญยิ่งก็คือว่า "ศาสตร์แห่งชาติ" หรือ "วิทยาการแห่งชาติ" ที่ตายตัวนั้นไม่มี แม้แต่อุปสรรคในด้านของภาษาก็เป็นสิ่งที่เอาชนะได้ ผู้เขียนรู้จักนักวิชาการตะวันตก บางคนทีรู้วรรณคดีไทยอย่างลึกซึ้ง และสามารถตีความวรรณกรรมไทย ได้ดี จนเป็นที่ยอมรับ ของนักวิชาการไทยเอง ในระยะหลังนี้ ได้มีผู้พยายามจะสร้างหลักสูตร "วรรณคดี" เฉย ๆ ขึ้นมา โดยไม่นำไปผูกเข้ากับวรรณคดีของ "ชาติ" ใด ซึ่งก็เป็นความพยายามที่พึงได้รับการสนับสนุน เพราะเรากำลังจะพิสูจน์ประเด็นที่เป็นเรื่องของความเป็นความตายของอุดมศึกษาทีเดียว นั่นก็คือความคิดที่ว่า การ

แสวงหาสัจจะ และ ความเป็น ปราชญ์ นั้นอยู่เหนือขอบเขตในเรื่องของชาติภาษา

ลักษณะสำคัญของวรรณคดีศึกษาที่ควรนำมาพิจารณาในกรอบของอุดมศึกษาก็คือข้อผูกพันกับการวิจารณ์ ในฐานะที่เป็นวิทยาการแขนงหนึ่ง วรรณคดีศึกษาก็มีจุดมุ่งหมาย วิธีการ และเนื้อหาที่แน่ชัดพอสมควร แต่ก็มีข้อจำกัดและมีจุดอ่อนบางประการที่อาจเป็นอันตรายต่อวงวิชาการได้เช่นกัน วรรณคดีศึกษาตั้งอยู่บนรากฐานของ "ประสบการณ์" จากวรรณคดี ซึ่งโดยเนื้อแท้แล้วย่อมจะต้องเป็นประสบการณ์ของบุคคล วิธีการของการวิจารณ์ผูกติดอยู่กับปฏิกริยาส่วนบุคคลที่มีต่อตัววรรณกรรม และวรรณกรรมก็เป็นตัวกระตุ้นความอ่อนไหวในอารมณ์ของปัจเจกบุคคล นักวรรณคดีชาวฝรั่งเศส Gustave Lanson ถึงกับยอมรับว่า นักวิชาการทางวรรณคดีในฐานะมนุษย์ปุถุชนคงจะไม่สามารถสัมผัสกับวรรณกรรมได้โดยไม่เกิดอาการ "หัวใจเต้นแรง"²³ กิจกรรมที่เรียกว่าการวิจารณ์จะไม่หลีกเลี่ยงประสบการณ์แบบนี้ ในทางตรงกันข้ามกลับจะเปิดประตูรับอย่างเต็มที่ จะขออ้างทัศนะของ F.R. Leavis มาพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง

²³ Gustave Lanson, *Essais de méthode de critique et d'histoire littéraire*, rassemblés et présentés par Henri Peyre (Paris: Hachette, 1965), p. 35.

“การวิเคราะห์ ซึ่งเป็นกระบวนการของการสร้างขึ้นมาใหม่ และการเข้าครอบครอง ย่อมจะต้องครอบคลุมถึงการวินิจฉัยคุณค่าด้วย นักวิชาการทางวรรณคดีบางคน เชื่อ ในสิ่งที่เป็นไปได้ว่าเราสามารถที่จะเข้าครอบครองวรรณกรรมด้วยความเป็นกลาง โดยที่เราจะประเมินคุณค่ามันก็ได้ หรือไม่ประเมินก็ได้ ตามใจสมัคร... กระบวนการหรือกิจกรรมของการสนองตอบทางปัญญาและอารมณ์ด้วยการเข้าครอบครองงานสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมประเภทที่จะเสร็จสมบูรณ์ได้ ก็ด้วยการประเมินคุณค่า สิ่งที่เราเรียกว่าเป็นการเข้าครอบครองด้วยความเป็นกลางนั้นไม่มีหรือก

... ศิลปะที่ยิ่งใหญ่ ทำให้ใจเร้าปั่นป่วนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และก็ทำให้เรากลับไปคิดพิจารณาอย่างจริงจัง เพื่อที่จะได้หยั่งรู้ว่าเหตุใดเราจึงตัดสินใจไปในทางนั้นทางนั้น หรือเลือกสิ่งหนึ่งสิ่งนั้น... ถ้าจะเน้นบทบาทสร้างสรรค์ศิลปะ เราก็อาจจะกล่าวได้ว่าวรรณคดีสร้างสรรค์กระตุ้นให้เราค้นหาความเชื่อ และ

คุณค่าที่แท้จริงในตัวเอง”²⁴

จริงอยู่ “วรรณคดี” แบบที่ Leavis กล่าวถึง มีความหมายที่ค่อนข้างจะแคบ และมีลักษณะที่เป็นสมบัติของชนชั้นนำในทางปัญญามากกว่าความหมายที่ผู้เขียนใช้ในบทความนี้ แต่ความคิดของเขาที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของการวิจารณ์ ก็ยังเป็นสิ่งที่ตรงกับประเด็นของเรา การวิจารณ์มิใช่เป็นแค่เพียงเครื่องมือในทางวิชาการ แต่ได้กลายเป็นแนวทางแห่งความคิด และเกือบจะเป็นวิถีชีวิตเสียด้วยซ้ำไป จะเป็นการฝันเพื่องเกินไปหรือไม่ถ้าเราจะเสนอว่าแนวความคิดของนักวรรณคดีเหล่านี้ อาจจะนำมาใช้ประโยชน์กับวิทยาการสาขาอื่นได้ด้วย นั่นก็หมายความว่านักวิชาการควรมีเจตคติในเชิงวิจารณ์ต่อวิชาของตนเอง และต่อวิชาของเพื่อนร่วมงานของตน และพยายามนำ

24 F.R. Leavis, “Valuation in Criticism,” *Orbis litterarum*, XXI (1966), 60, 67. ต้นฉบับของ Leavis เขียนด้วยภาษาที่หนักแน่นและกินใจ จึงขอคัดมาไว้ ณ ที่นี้

“But analysis —which is a re-creating and a taking possession— entails value-judgment. You can’t, as some scholars seem to suppose you can, have the poem in a kind of neutral possession, and then proceed to value it or not as you choose... The process, the kind of activity of inner response and discipline by which we take possession of the created work, is essentially the kind of activity that completes itself in full explicit value-judgments. There is no such thing as a neutral possession...

...significant art challenges us in the most disturbing and inescapable way to a radical pondering, a new profound realization, of the grounds of our most important determinations and choices... Another formulation, emphasizing the creative function, is that in creative literature one finds the challenge to discover what one’s real beliefs and values are.”

วิทยาการเหล่านี้มาพบกับ “ความเชื่อและคุณค่า” ที่ตนเองยึดถือ แต่ละที่มหาวิทยาลัยจะกลายเป็นดินที่ไม่สงบนัก แต่การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ หรือแม้แต่การโต้แย้งกันในทางปัญญา ก็จะมีขึ้น และก็จะจะมีผู้ตั้งคำถามอันหนักหน่วงบางประการ ซึ่ง ประชาคมอุดมศึกษาจะต้องร่วมค้นแสวงหาคำตอบ มหาวิทยาลัยในอนาคตควรจะเป็น “มหาวิทยาลัยแห่งการวิจารณ์” เป็นสถาบันที่ตื่นตัวต่อความสำนึกในความต้องการและความปรารถนาของตนเอง และของประชาคมในระดับชาติ และในระดับนานาชาติ

สิ่งที่นักวิชาการทางวรรณคดีเป็นจำนวนไม่น้อยยังคงจะต้องโต้แย้งกับ F.R. Leavis ต่อไปก็ คงจะเป็นว่า เขาให้ความสำคัญกับวรรณคดีมากเกินไป วรรณคดีจะทำหน้าที่โดยลำพังมิได้ ถ้าชาติอหิทธิพลสร้างสรรค์ของศาสนา ปรัชญา จริยธรรม และกิจกรรมอันทรงคุณค่าอื่น ๆ ใครก็ตามที่หมกตัวอยู่แต่ในโลกของวรรณคดีจะไม่อยู่ในฐานะที่จะเลือกเดินไปในทางที่ชอบ เขาจะไม่รู้เสียด้วยซ้ำไปว่าความเชื่อ และคุณค่าที่แท้จริงสำหรับตัวเขาเองคืออะไร วรรณคดีสะท้อนประสบการณ์มนุษย์ วรรณคดีฉายภาพของ ทั้งความยิ่งใหญ่ และ ทั้งความเลว

ร้ายของมนุษย์ ผู้ที่จะเข้าถึงวรรณคดีได้จะต้องมีวุฒิภาวะ ในทางปัญญาอยู่ในเกณฑ์อันสมควร เราจะสนับสนุน Leavis ได้ก็ในประเด็นที่ว่า วรรณคดีศึกษาสามารถช่วยพัฒนาวุฒิภาวะในทางปัญญา วรรณคดีศึกษาคงมิใช่วิทยาการสำหรับผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา หากแต่จะเป็นประโยชน์ต่อทั้งประชาคมมหาวิทยาลัย และสังคมโดยทั่วไปได้ด้วย

บทความนี้ได้พยายามที่จะชี้ให้เห็นว่า ลักษณะและหน้าที่ของวรรณคดีศึกษา มิใช่สิ่งที่คงที่ ในทางตรงกันข้ามวรรณคดีศึกษาเปลี่ยนแปลงได้ตามปัจจัยอื่น และก็สามารถที่จะเป็นตัวนำในการทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่สร้างสรรค์ได้เช่นกัน วรรณคดีศึกษามีได้ต้องการ จะมีบทบาทเป็นจุดศูนย์กลางของกิจการอุดมศึกษา แต่ก็มีทางรากฐานในทางปัญญาและความคิดที่มั่นคงพอที่จะอยู่ร่วมกับวิทยาการสาขาอื่นได้อย่างเต็มภาคภูมิ คงจะไม่มีวันที่วรรณคดีศึกษาจะแสดงความสิ้นหวังออกมาด้วยการขอยุ่ที่ที่เป็น “มมมีตเล็ก ๆ ไว้กความทุกขระทม” ดังเช่นตัวเอกในละครเรื่อง *Le Misanthrope* ของกวีฝรั่งเศส Molière ได้กล่าวเอาไว้ วรรณคดี ศึกษาก็ ต้องการ ที่ ซึ่ง พระอาทิตย์ส่องถึงกับเขาเหมือนกัน

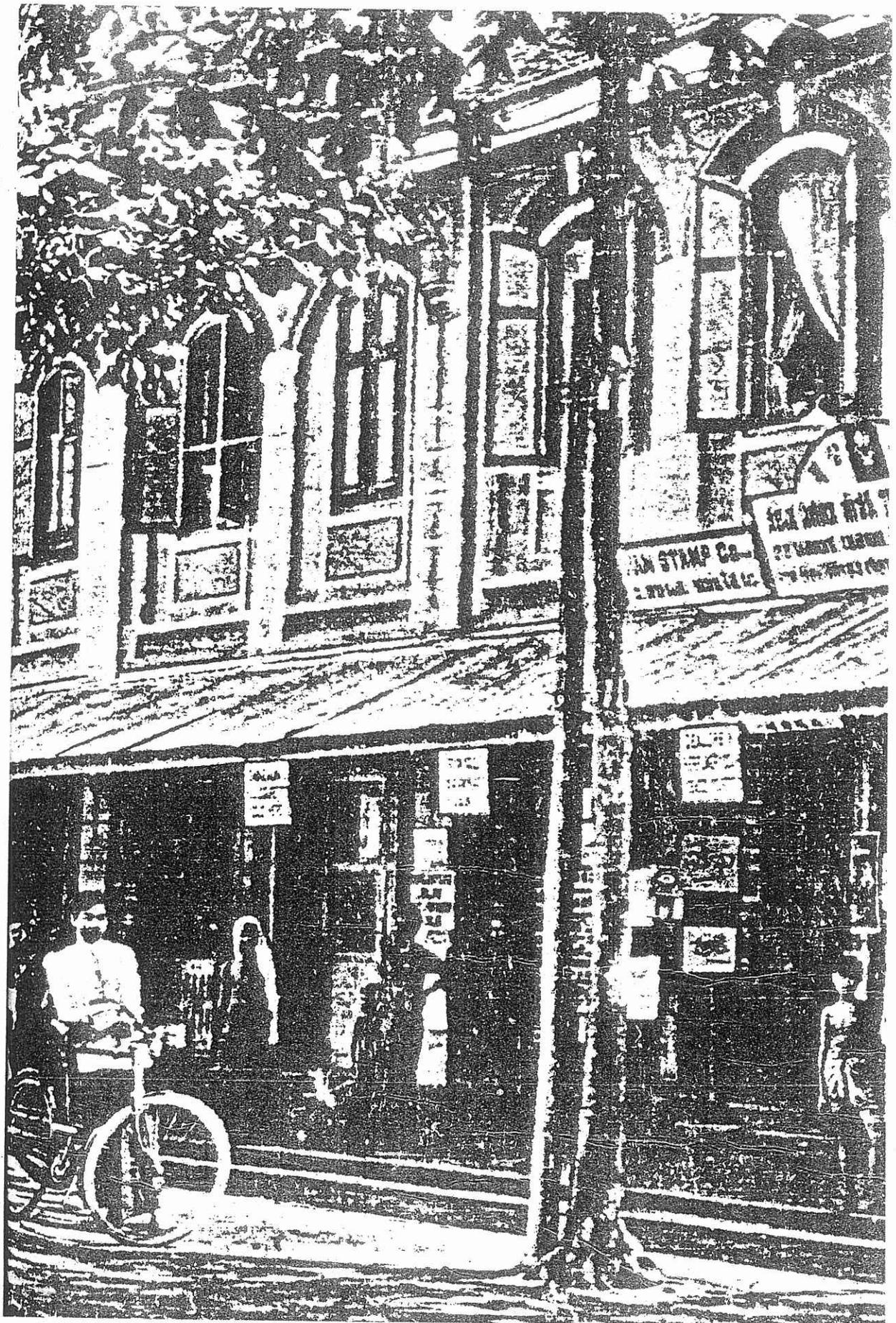
ภาคผนวก

บทความเรื่องนเขียนขึ้นเพื่อแสดงเป็นปรากฏการณ์ในการประชุมนานาชาติ ดังนั้นประเด็นที่นำมาศึกษาคัด ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ก็คือ จึงมิใช่เป็นปัญหาเฉพาะของวงวิชาการไทย หากแต่ผู้เขียนได้พยายามที่จะมองปัญหาจากมิติของนานาชาติเท่าที่จะเป็นไปได้ ในส่วนที่เกี่ยวกับวรรณคดีของไทยนั้น ผู้เขียนได้เคยแสดงทัศนะไว้แล้วในบทความเรื่อง "On the Teaching of Literature at the University Level" (วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับพิเศษ มิถุนายน 2521—พฤษภาคม 2522) ในแห่งหนึ่ง ปัญหาวรรณคดีศึกษาของไทยมีลักษณะเฉพาะบางประการ ที่เกี่ยวข้องกับเอกลักษณ์ ของอุดมศึกษาไทย และปัญหาที่ทว่านกอาจจะมีมิใช่เป็นปัญหาทางวิชาการแท้ ๆ หากแต่เป็นสิ่งที่เกี่ยวพันกับทั้งในเรื่องนโยบายระดับสูง และกับทั้งค่านิยมของคนไทยเอง เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า อุดมศึกษาของไทยถือกำเนิดมาในลักษณะที่มุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านสังคมที่จะไปเป็น ตัวจักร สำคัญ ในการ ทำบ้าน เมือง ให้ทันสมัย ระบบ ทว่าน จึงมี ลักษณะ เด่นใน ด้าน ที่เป็น "อาชีวนิยม" (vocationalism) มาตลอด และเรากำลังจะเข้าใจออกเช่นกันว่า หน้าที่หลักของสถาบันวิชาชีพมิใช่การให้ การศึกษาแบบเสรี อย่างที่เรียกกันเป็นสากลว่า "liberal education" อันเป็นพื้นฐานที่สำคัญของวิชาการด้านมนุษยศาสตร์ เช่นวรรณคดีศึกษา

ในส่วนที่เกี่ยวกับวรรณคดีศึกษาเองนั้น การเรียนวรรณคดีไทยขนาน ดังเดิม มักจะเน้น ความแม่นยำ แข็งแรงในรูปคดีศาสตร์ และความเชื่อมั่นในมรดกทางวัฒนธรรมด้านวรรณศิลป์อันล้ำค่าจากอดีต จนทำให้เกิดปฏิกิริยาตอบโต้อันรุนแรงขึ้นมาในช่วงระยะเวลาหนึ่ง แบบที่เรียกกันว่า เป็นขบวนการ "เผ่าวรรณคดี" ซึ่งก็เป็นที่น่าเสียดายว่าเป็นแนวทางที่ถูกครอบงำด้วยคตินิยมทางการเมืองมากเกินไป ทั้ง ๆ ที่ข้อวิจารณ์บางประการก็มิใช่จะไร้สาระเสียทีเดียว การแยก "วรรณคดี" กับ "วรรณกรรม" ออกจากกันก็แสดงให้เห็นถึงการ ขาดความมั่นใจบาง ประการในด้านของการประเมินคุณค่า อันเป็นแก่นของวรรณคดีศึกษา

ในด้านการศึกษาวรรณคดีต่างประเทศนั้น นักวรรณคดีของเราเป็นจำนวนไม่น้อยพยายามที่จะสร้างบรรยากาศการเรียนการสอน ในสถาบันอุดมศึกษาให้ละม้ายคล้ายคลึงกับต้นแบบของเจ้าของภาษา ในบางสถาบันยังมีการกำหนดให้ใช้ภาษาต่างประเทศในการเรียนการสอน วรรณคดี ของชาตินั้น ๆ อย่าง ตายตัวจนดูเกือบ จะ เป็น การ เชื้อลือ โขคกลาง ในทาง วิชาการ ในลักษณะหนึ่ง นอกจากนี้ก็ได้มีการรับอิทธิพลของอุดมศึกษาตะวันตกเข้ามาจนทำให้เกิด การแบ่งแยกกันเด่นชัดขึ้นระหว่างวรรณคดีศึกษา ภาษาศาสตร์ และการฝึกทักษะในทางภาษา แรงกระตุ้นที่จะมาจากภายในระบบอุดมศึกษาเองซึ่งจะทำให้ วรรณคดีศึกษามาชั่วช้าจนมาได้คงจะเป็นสิ่งที่หาได้ยาก แต่ในขณะที่วรรณคดีศึกษา (ไม่ว่าจะเป็นวรรณคดีไทยหรือเทศ) ในรั้วของ สถาบัน อุดมศึกษา ยัง ดำเนิน ไป อย่าง เกรง ขรมมน วงการภายนอก อันรวมถึงกลุ่มที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ก็ได้แสดงความตื่นตัวต่อปัญหาวรรณศิลป์ไว้ให้เห็นที่ประจักษ์ นิตยสารกวี หรือแม่แต่หนังสือพิมพ์รายวันก็ ก่พรอมที่จะเปิดเวทีให้แก่การแลกเปลี่ยนทัศนะในเรื่อง ของวรรณคดี และผู้ที่แสดงตัวว่าเป็นผู้สนใจปัญหาวรรณคดีเป็นจำนวนมากก็ทำได้เป็นผลขบการศึกษาวงวิชาการศาสตร์ มาโดยตรงไม่ ซึ่งก็เป็นการยืนยันข้อคิดหลักของบทความเรื่องที่ว่า วรรณคดีศึกษามิใช่ "วิชาเฉพาะ" สำหรับ "ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา" ข้อสรุปที่เกี่ยวกับวรรณคดีศึกษาของไทยก็คงจะเป็นว่า สังแวดล้อมภายในสถาบันอุดมศึกษา "ยุคพัฒนา" ของไทยคงจะไม่เอื้อต่อการเร่งรัด พัฒนาการ สาขาวิชาเท่าใดนัก เพราะวรรณคดีศึกษามิอาจส่งผลที่เป็นรูปธรรมออกมาให้เห็นได้ชัดในระยะเวลาอันสั้น ทางออกที่ยังอาจจะให้ความหวัง อยู่บ้างก็คือการพาวรรณคดีฝ่ารั้วของอุดมศึกษาออกไปสู่ "โลกภายนอก" อันเป็นความคิดหลักที่เสนอไว้ในบทความนี้ ในแง่นี้ ทางไปสู่ออนาคตที่เป็น ของไทย ก็คงจะเดินคู่ ขนาน ไปกับแนวทางสากลได้

(ภาคผนวกนี้ไม่มีในต้นฉบับภาษาอังกฤษ ผู้เขียนเขียนเพิ่มเติมมาสำหรับฉบับแปลภาษาไทย)

ถนนเจริญกรุง นครหลวง อดีตสมัย
ภาพจากห้องโสตทัศนจดหมายเหตุแห่งชาติ บุรฉัตร ไชยกร

ประวัติศาสตร์
